

DOI: 10.32347/2786-7269.2024.8.209-218

УДК 72.03

к. арх., доцент **Трегубов К.Ю.**,
trehubov@ukr.net, ORCID: 0000-0001-8231-9880,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка», Полтава, Україна

АЛЬБОМ ПРОЄКТІВ З СІЛЬСЬКОГО БУДІВНИЦТВА: ПРОЄКТИ ДЛЯ ОКРЕМИХ ГОСПОДАРСТВ ТА СІЛЬСЬКО- ГОСПОДАРСЬКИХ КОЛЕКТИВІВ

Висвітлено розглянуті аспекти та особливості творчого шляху Українського архітектора Дмитра Дяченка.

Альбом проєктів з сільського будівництва, створений архітектором Дмитром Дячком у 1926 році, представляє собою збірку архітектурних проєктів, призначених для сільської місцевості. У ньому містяться детальні плани та креслення для різноманітних будівель, включаючи житлові будинки, господарські споруди та колективні будівлі.

Цей альбом є важливим історичним документом, що відображає прагнення покращити умови життя у сільських громадах через ефективні та естетичні архітектурні рішення. Проєкти враховують місцеві матеріали та культурні особливості, спрямовані на забезпечення функціональності та збереження національного спадку.

Ключові слова: Дмитро Дяченко; сільське будівництво; необароко; народна архітектура.

Метою даної статті є дослідження ново виявленого джерела яке ілюструє творчий доробок архітектора присвячений сільському будівництву.

Актуальність теми. Новою цікавою сторінкою творчості видатного Українського архітектора Дмитра Дяченка було виявлення досі невідомого широкому загалу альбому «Альбом проєктів з сільського будівництва: проєкти для окремих господарств та с.-госп. колективів» (Київ, 1926).

Питаннями розвитку архітектури українського архітектурного романтизму (модерну) займались такі вчені, як Чепелик В.В., Вечерський В.В, Шевелева М., Піщанська В., Івашко Ю.В., Гатальська Н.В. та ніші.

Виклад основного матеріалу. Дана праця ілюструє можливість типізації та виконання по певним закладеним нормативам та розмірам будівель та споруд для будівництва на селі, в період становлення нового політичного та соціального ладу на території України. Нові ідеї соціального устрою народжують нові формати архітектурних об'єктів та споруд, з'являється новий

тип житла, такий, як комуна ведення колективного господарства також накладає свій відбиток і на інші споруди традиційного сільського будівництва.

Талановитий архітектор корені якого знаходились на Полтавщині в період становлення нового строю та проведення політики українізації, починає шукати нові самобутні форми в своїй архітектурній творчості.

Надихаючись архітектурою «козацького бароко» архітектор Дяченко на фоні уже існуючої течії Українського романтизму шукає свій самобутній стилістичний напрямок у необарокових формах та національних традиціях будівництва народного житла та народної архітектури. [1]

Архітектор є одним із основних представників національної романтичної необарокової архітектури 20-30 років ХХ ст., в Україні, за що потім і потрапив репресії і вимушений був тікати із Києва до Москви, та де його було заарештовано і відправлено до табору де він і загинув.

Цікавий та досить великий творчий доробок архітектора представлений в основному громадськими будівлями та спорудами та творчий доробок в рамках сільського будівництва майже невідомий.

Відповідно, альбом присвячений все ціло будівництву на селі, та представляє собою по суті збірку типових споруд та будівель для сільського будівництва, які були раніше мало відомі, дає змогу більш повно та глибоко дослідити та оцінити творчість архітектора Дмитра Дяченка.

Альбом має горизонтальний формат 33x47,5 сантиметрів, має 73 сторінки, 57 таблиць із прикладами будівель та споруд та 16 текстових із описом матеріалів та застосунків необхідних для зведення цих будівель.

Назва альбому: Проекти з сільського будівництва: проекти для окремих господарств та сільсько-господарських колективів.

Складено за редакцією арх. Д. Дяченка, професора Київських Вет.-Зоотех. та Сільсько-Госп. Інститутів.

Авторський колектив складають шість прізвищ, архітектори: Безсмертний В., Вербицький О., Дамиловський М., Дяченко Д., Козлів П., Обремський В.

Видано Наркомземом УСРР. у 1926 році.

Передній та задній форзаци мають модерновий патерн, білий орнамент, що повторюється на синьому тлі. [3]

На першій сторінці крім назви і авторського колективу, у верхньому лівому куті, розміщений дарувальний напис – «Вельмишановному Д.М. Щербаківському I/ХІІ 26р. від Д. Дяченка (рис.1).

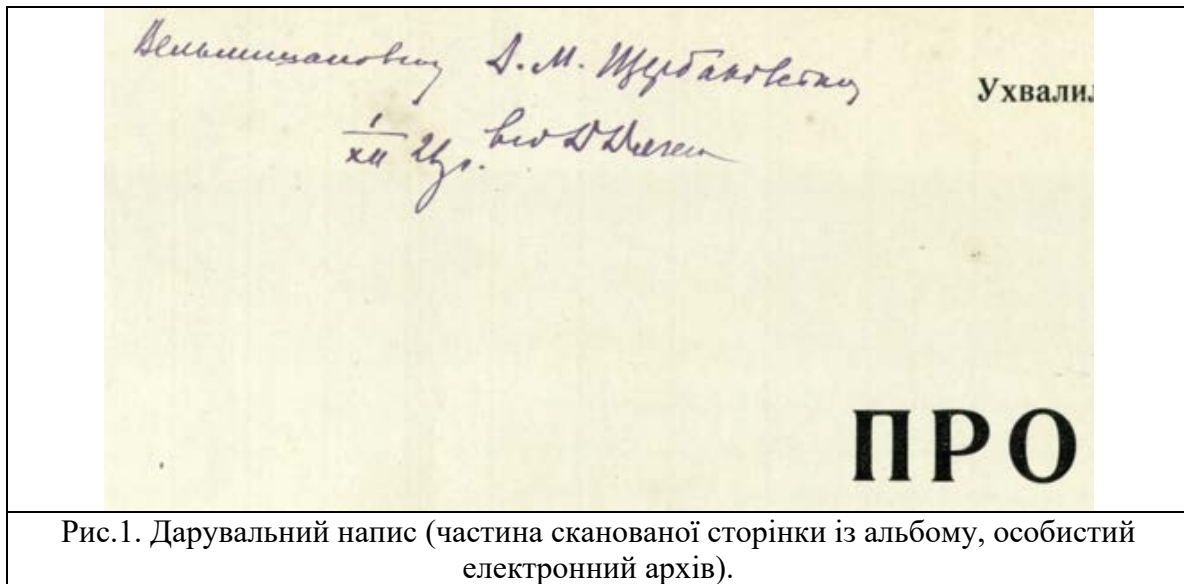

Рис.1. Дарувальний напис (частина сканованої сторінки із альбому, особистий електронний архів).

Далі йде передмова автора, в якій розкривається нагальність будівництва типових споруд на селі та висловлюються слова щирої подяки архітекторам та студентам, які прийняли участь у складанні даного альбому.

Далі ідуть текстові та табличні описи кількості матеріалів, видів робіт, трудовитрат по відповідним проектам в альбомі.

Наступним розділом ідуть самі графічні матеріали – таблиці, підписані римськими цифрами (рис.2).

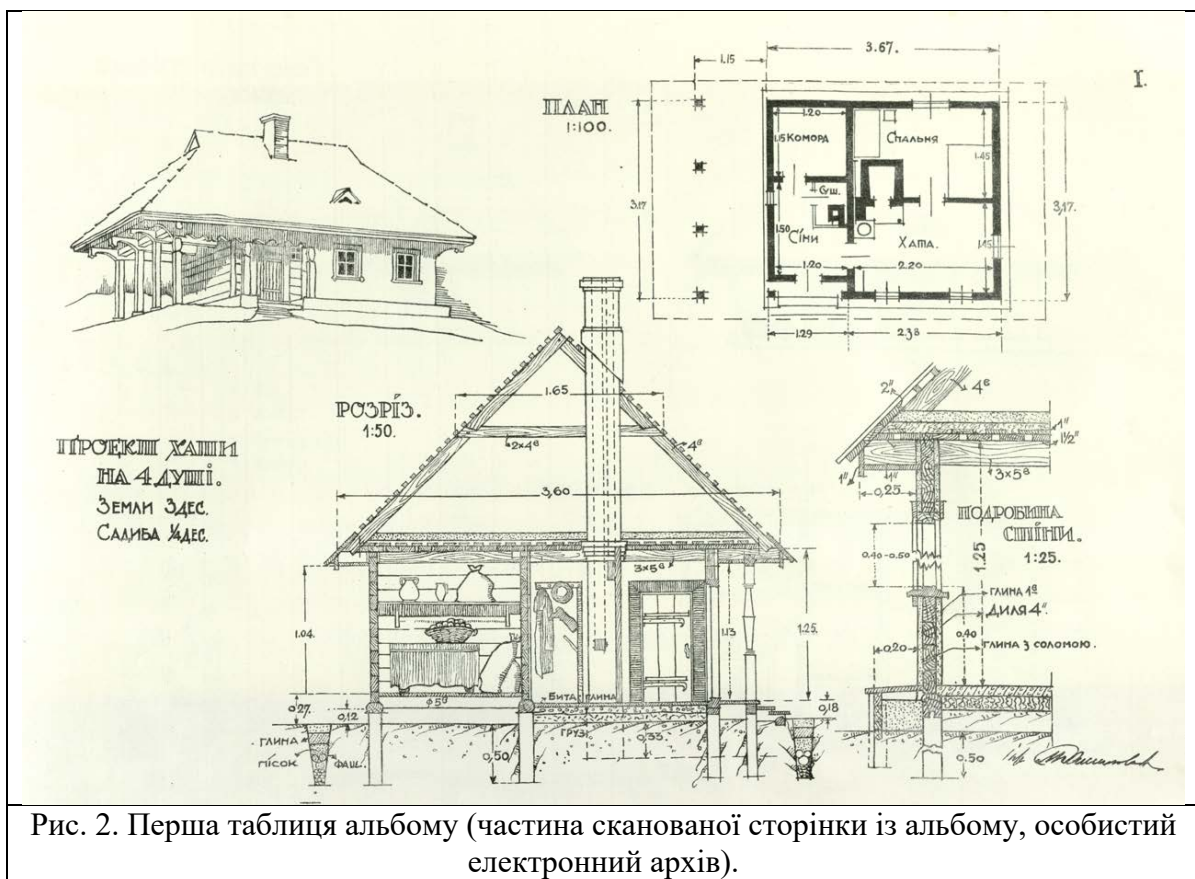

Рис. 2. Перша таблиця альбому (частина сканованої сторінки із альбому, особистий електронний архів).

Загалом в таблицях представлена велика номенклатура житлових та господарських споруд та конструктивне вирішення основних вузлів будівель. [3].

Житлові будинки діляться на традиційного типу та колективного і всі класифікуються за кількістю десятин землі при садибі та району розміщення – лісовий район, лісовий – степовий район.

Традиційного типу розділені за кількістю проживаючих 4,5,6,7,8 душ відповідно (рис. 3).

Рис. 3. Проект хати на 8 душ (частина сканованої сторінки із альбому, особистий електронний архів).

Також, вперше, для сільського населення застосовується концепція гуртового – колективного проживання в одній великій житловій споруді із окремим блоком кухні-їдальні та іншими винесеними в окремі блоки приміщеннями, такими як загальні сан вузли іт. д. (рис. 4).

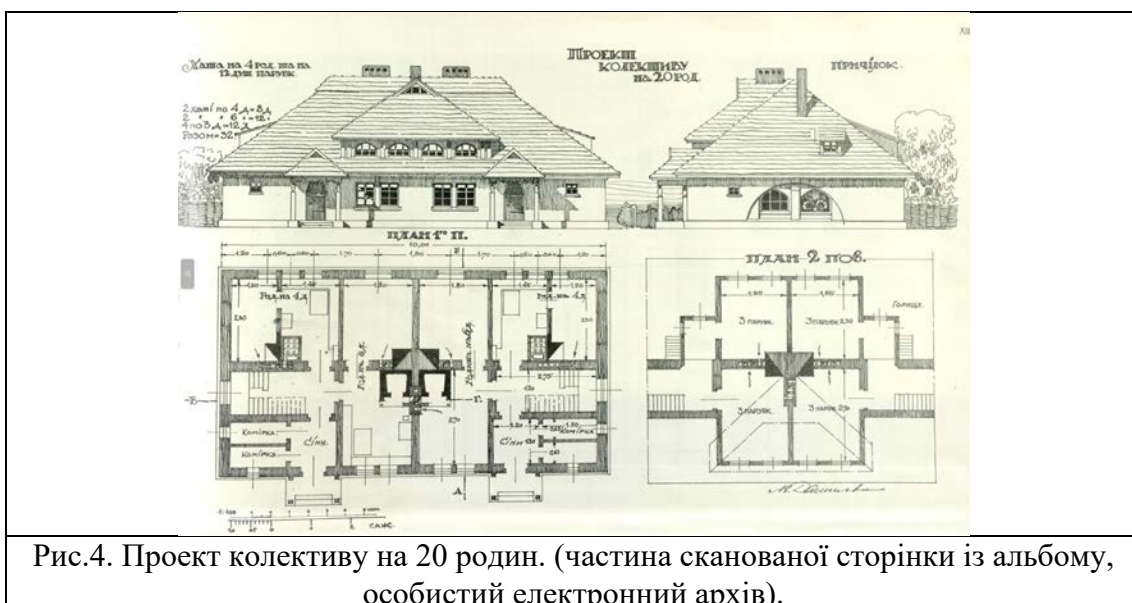

Рис.4. Проект колективу на 20 родин. (частина сканованої сторінки із альбому, особистий електронний архів).

Колективні також мають свою номенклатуру і розділяються по чисельності людей, що там мешкають. [3].

Також представлені елементи традиційного архітектурного дерев'яного декору розписів та орнаментів в інтер'єрах, та побудови елементів і вузлів конструкцій, простих та традиційних для українського народного будівництва.

Присутні складні криволінійні арки, шестикутні вікна та двері, рослинні орнаменти в розписах та різьбленні, типові, для дерев'яної архітектури, різьблені колони піддашків та різьблене оздоблення карнизів та фронтонів дашків і козирків ганків.

У великих комунах, які мають 2 поверхи яскраво прослідковується вплив Українського романтизму, а місцями навіть частково присутні мотиви північного модерну (рис. 5).

Рис. 5. Чоло сільсько-господарської комуні на 10 родин (частина сканованої сторінки із альбому, особистий електронний архів).

Найбільшим, по кількості мешканців є комуна на 100 мешканців яка має свою окрему кухню, клас, загальні санвузли, їдальню суміщену із естрадою, залу для читання, то що. [3]

Також в альбомі представлені принципові концептуальні вирішення інтер'єрів, наприклад – вирішення інтер'єру їдальні колективу на 20 родин (рис. 6).

Рис. 6. Приклад вирішення інтер'єру їдальні колективу на 20 родин (частина сканованої сторінки із альбому, особистий електронний архів).

Цікавими складовими альбому є креслення та зображення господарських споруд та будівель. [3]

Їх номенклатура досить велика і різноманітна, представлені стайні, повітки, баня, комори, птахівники, відходи, криниці, клуні, то що (рис. 7).

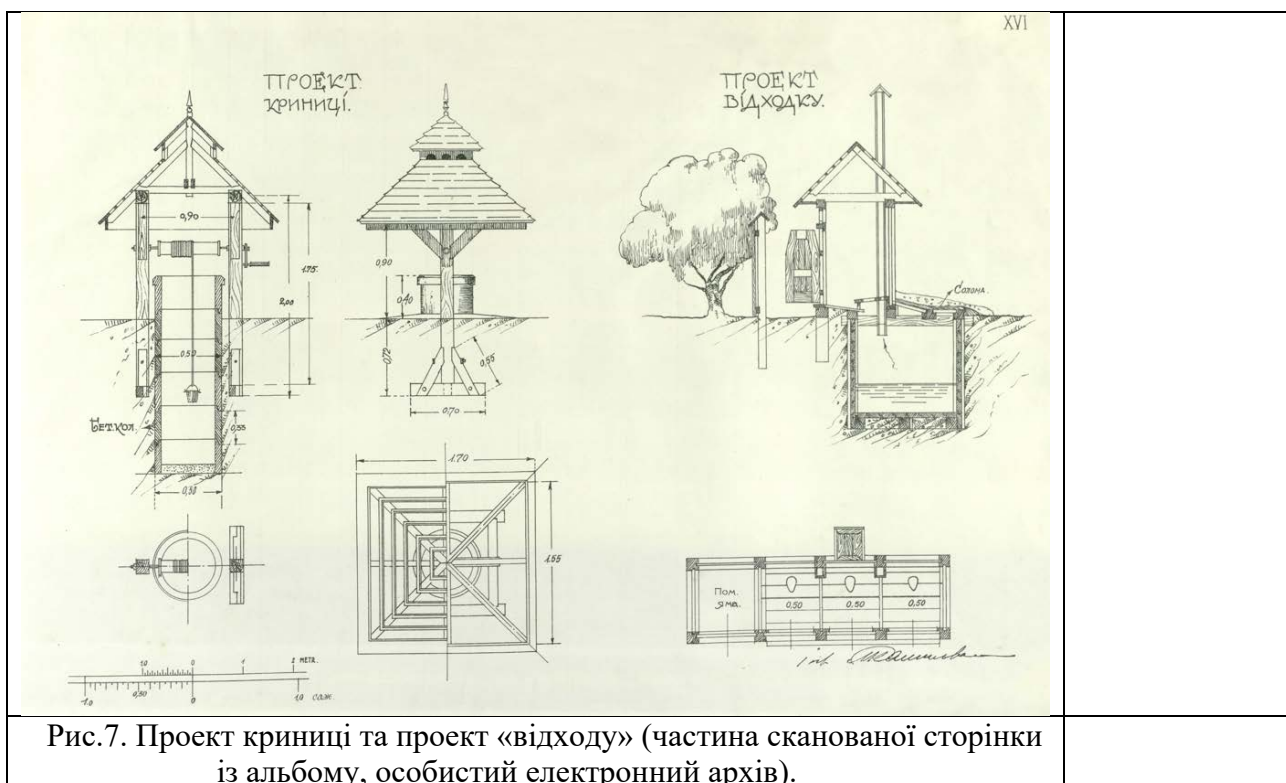

Рис. 7. Проект криниці та проект «відходу» (частина сканованої сторінки із альбому, особистий електронний архів).

Особливо хотілося б виділити графічне оформлення альбому та зрозумілість поданого матеріалу всі таблиці мають чітку і зрозумілу нумерацію, матеріал викладено у чорно-білій лінійній графіці із елементами штрихування,

що спрощує та покращує об'ємне сприйняття споруд та будівель на перспективних зображеннях та на фасадах.

Основні вузли та елементи креслень мають розміри у старій метричній системі, у сажнях.

В цілому сам альбом є прикладним посібником для виконання нескладних але необхідних будівель та споруд селянського побуту та господарства, здійснена спроба поєднання традицій національного традиційного зодчества та будівництва на селі із тогочасною новою ідеологією колективізації відповідно до кон'юнктури соціально політичного життя та устрою України в той час.

Національні традиції та нові прийоми організації побуту та житла, створення виразної архітектури із забезпеченням комфортних умов життя.

В подальшому архітектор за це буде підданий цькуванню з боку партійної верхівки та колег, до ведений до стану коли робились спроби публічних вибачень за націоналістичне спрямування в традиціях подання архітектури через призму необароко, але і це не допомогло і автор вимушений був тікати до Москви з Києва де згодом він був заарештований та закінчив життя у таборі.

Та незважаючи на відносно невеликий проміжок творчості архітектора він був плідним та національно самобутнім на той складний період існування України у складі СРСР і те, що з'явилась змога тепер більш детально розкрити ще одну складову його творчості, дає змогу більш точно оцінити його вклад та вплив на подальший розвиток національно самобутньої архітектури та традиції в Україні.

Доступність тепер цього джерела широкому загалу спеціалістів та людей кого цікавить історія архітектури України в цей непростий час, дасть змогу більш об'ємна та точно оцінити розвиток романтичної течії необароко, та народних традицій у будівництві, і можливо стане поштовхом для нових досліджень творчості видатного архітектора засновника академії архітектури Дмитра Дяченка та його творчого доробку. Ознайомитись із даним альбомом можна на тепер у державній науковій архітектурно-будівельній бібліотеці імені В.Г. Заболотного.

Список використаних джерел.

1. Вечерський В.В. Дяченко, Дмитро Михайлович [Електронний ресурс] / В.В. Вечерський // Велика українська енциклопедія. – 2022. – Режим доступу до ресурсу:

https://vue.gov.ua/%D0%94%D1%8F%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%94%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%BE_%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.

2. Шевелєва М. Дмитро Дяченко – засновник українського необароко [Електронний ресурс] / М. Шевелєва // УКРАЇНСЬКИЙ ІНТЕРЕС. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://uain.press/blogs/1327109-1327109>.
3. Альбом проєктів з сільського будівництва: проєкти для окремих господарств та с.-госп. колективів [Електронний ресурс] / [ред. кол. О. Іваненко, В. Соколовський та ін.]. – Київ, 1926. – Режим доступу: [особистий електронний архів Трегубова К.Ю.]
4. Чепелик В.В. Український архітектурний модерн. Київ: Київський національний університет будівництва та архітектури, 2000. 378 с.
5. Професор Дяченко Дмитро Михайлович (14.08.1887 – 21.05.1942) – видатний український архітектор, творець університетського містечка в голосієві (До 130-річчя від дня народження) // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Лісівництво та декоративне садівництво. - 2016. - Вип. 255. - С. 315-318. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_lis_2016_255_43
6. Бондаренко Р.І. ДЯЧЕНКО Дмитро Михайлович [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2004. - 688 с.: іл.. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Dyachenko_D.
7. Третяк К. Українське бароко як вираз національної ідеї в архітектурі. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка / Етнічна історія народів Європи, 2001. Вип. 9. С. 40-43.
8. Піщанська В. Українське необароко: історія та сучасність [Електронний ресурс] / В. Піщанська // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Мистецтвознавство. - 2022. - Вип. 42. - С. 14-21. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrkm_2022_42_5
9. Чепелик В.В. Творець українського необароко: [Про Д.М. Дяченка, ректора Київ. архіт. ін-ту (1921–1931 рр.)] // Хроніка 2000. – 1997. – № 17–18. – С. 307–330.
10. Чепелик В. Дві течії розвитку архітектури українського необароко. Від Бароко до Бароко. Художньо-літературна акція, присвячена бароковій культурі XVII-XVIII ст. і необароковим течіям ХХ ст. Тези доп. конф. / упоряд. та ред. І. Осадча, А. Макаров. Київ: Галерея «Ірена», 1996. С. 19.
11. Гатальська Н.В. Історико-архітектурна спадщина Д.М. Дяченка на території Національного університету біоресурсів і природокористування України / Н.В. Гатальська. // Наукові доповіді Національного університету біоресурсів і природокористування України. - 2014. - № 6. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nd_2014_6_22.

PhD in Architecture, Associate Professor **Trehubov Kostiantyn**,
"Luhansk Taras Shevchenko National University", Poltava, Ukraine

ALBUM OF RURAL CONSTRUCTION PROJECTS: PROJECTS FOR INDIVIDUAL FARMS AND AGRICULTURAL COLLECTIVES.

The article highlights the aspects and features of the creative path of Ukrainian architect Dmytro Dyachenko. The Album of Rural Construction Projects, created by architect Dmytro Dyachenko in 1926, is a collection of architectural projects intended for rural areas. It includes detailed plans and drawings for various buildings, including residential houses, farm structures, and communal buildings.

This album is an important historical document that reflects the aim to improve living conditions in rural communities through effective and aesthetic architectural solutions. The projects take into account local materials and cultural characteristics, aimed at ensuring functionality and preserving the national heritage.

The interesting and quite extensive creative work of the architect is primarily represented by public buildings and structures, while his contributions to rural construction are almost unknown. Accordingly, the album, dedicated entirely to rural construction, essentially serves as a collection of typical structures and buildings for rural development that were previously little known. It allows for a more complete and in-depth study and evaluation of the work of architect Dmytro Dyachenko.

Architect Dmytro Dyachenko's album, dedicated to rural construction, reveals his lesser-known contributions to this field. The collection of typical structures and buildings, supplemented with recommendations on construction costs, was intended by the author to make it a valuable resource for widespread use in rural construction. This little-known part of his work allows for a more comprehensive evaluation of the architect's contributions and promotes a more thorough and holistic understanding of the trends and contexts, as well as the socio-philosophical needs within the structure of the society of that time and the professional community of architects.

Keywords: Dmytro Dyachenko; rural construction; neo-baroque; folk architecture.

REFERENCES

1. Vecherstkyi V.V. Dyachenko, Dmytro Mykhailovych [Elektronnyi resurs] / V.V. Vecherstkyi // Velyka ukrainska entsyklopediia. – 2022. – Rezhym dostupu do resursu:

https://vue.gov.ua/%D0%94%D1%8F%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%94%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%BE_%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.
{in Ukrainian}

2. Sheveleva M. Dmytro Dyachenko – zasnovnyk ukrainskoho neobaroko [Elektronnyi resurs] / M. Sheveleva // UKRAINSKYI INTERES. – 2023. – Rezhym dostupu do resursu: <https://uain.press/blogs/1327109-1327109>. {in Ukrainian}
3. Albom proektiv z silskoho budivnytstva: proiкти dlia okremykh hospodarstv ta s.-hosp. kolektyviv [Elektronnyi resurs] / [red. kol. O. Ivanenko, V. Sokolovskyi ta in.]. – Kyiv, 1926. – Rezhym dostupu: [osobystyi elektronnyi arkhiv Trehubova K.Yu.]. {in Ukrainian}
4. Chepelik V.V. Ukrainskyi arkhitekturnyi modern. Kyiv: Kyivskiy natsionalnyi universytet budivnytstva ta arkhitektury, 2000. 378 s. {in Ukrainian}
5. Profesor Dyachenko Dmytro Mykhailovych (14.08.1887 – 21.05.1942) – vydatnyi ukrainskyi arkhitekto, tvorets universytetskoho mistechka v Holosiievi (Do 130-richchia vid dnia narodzhennia) // Naukovi visnyk Natsionalnogo universytetu biorersursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Serii: Lisivnytstvo ta dekoratyvne sadivnytstvo. - 2016. - Vyp. 255. - S. 315-318. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_lis_2016_255_43. {in Ukrainian}
6. Bondarenko R.I. DYACHENKO Dmytro Mykhailovych [Elektronnyi resurs] // Entsyklopediia istorii Ukrainy: T. 2: H-D / Redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in. NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy. - K.: V-vo "Naukova dumka", 2004. - 688 s.: il.. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Dyachenko_D. {in Ukrainian}
7. Tretiak K. Ukrainske baroko yak vyraz natsionalnoi idei v arkhitekturi. Kyiv: Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka / Etnichna istoriia narodiv Yevropy, 2001. Vyp. 9. S. 40-43. {in Ukrainian}
8. Ukrainske neobaroko: istoriia ta suchasnist [Elektronnyi resurs] / V. Pishchanska // Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku. Mystetstvoznavstvo. - 2022. - Vyp. 42. - S. 14-21. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrkm_2022_42_5. {in Ukrainian}
9. Chepelik V. Tvorets ukrainskoho neobaroko: [Pro D.M. Dyachenka, rektora Kyiv. arkh. in-tu (1921–1931 rr.)] // Khronika 2000. – 1997. – № 17–18. – S. 307–330. {in Ukrainian}
10. Chepelik V. Dvi techii rozvytku arkhitektury ukrainskoho neobaroko. Vid Baroko do Baroko. Khudozhnioliteraturna aktsiia, prysviachena barokovii kulturi XVII-XVIII st. i neobarokovym techiiam XX st. Tezy dop. konf. / uporiad. ta red. I. Osadcha, A. Makarov. Kyiv: Halereia «Irena», 1996. S. 19. {in Ukrainian}
11. Hatal'ska N.V. Istoryko-arkhitekturna spadshchyna D. M. Dyachenka na terytorii Natsionalnogo universytetu biorersursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy / N.V. Hatal'ska. // Naukovi dopovidi Natsionalnogo universytetu biorersursiv i pryrodokorystuvannia Ukraini. - 2014. - № 6. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nd_2014_6_22. {in Ukrainian}